

تأثیر کیفیت حسابداری و رعایت حقوق سهامداران بر احتمال گزارشگری متقلبانانه

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۲/۱۴

تاریخ پذیرش: ۹۶/۲/۹

سید کاظم ابراهیمی^۱

علی بهرامی نسب^۲

جواد باغیان^۳

چکیده:

هدف از تحقیق حاضر تعیین اثر کیفیت حسابداری و رعایت حقوق سهامداران بر احتمال گزارشگری متقلبانانه در صورتهای مالی می‌باشد. در تحقیق حاضر احتمال گزارشگری متقلبانانه براساس دو معیار مدیریت سود و احتمال تقلب اندازه گیری شده است، که برای اندازه گیری احتمال تقلب در صورتهای مالی از مدل بنیش (۱۹۹۹) و برای مدیریت سود از مدل تعدیل شده جونز (۱۹۹۱) استفاده شده است. در این تحقیق اطلاعات مالی ۱۰۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی بازه زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ مورد استفاده قرار گرفت. نتایج پژوهش با استفاده از الگوی رگرسیون چند متغیره و روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت، نشان می‌دهد که در سطح اطمینان ۹۵٪ کیفیت حسابداری اثر منفی و معناداری بر احتمال گزارشگری متقلبانانه در صورتهای مالی دارد، به عبارت دیگر با افزایش کیفیت حسابداری احتمال تقلب و میزان مدیریت سود کاهش می‌یابد، همچنین نتایج تحقیق بیانگر رابطه منفی و معناداری بین رعایت حقوق سهامداران و احتمال گزارشگری متقلبانانه می‌باشد.

کلمات کلیدی: کیفیت حسابداری، حقوق سهامداران، گزارشگری متقلبانانه و مدیریت سود

۱- استادیار، گروه حسابداری، دانشگاه سمنان، ایران

۲- مربی، گروه حسابداری، دانشگاه سمنان، ایران (نویسنده مسئول) abahraminasab@semnan.ac.ir

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد، مدیریت منابع انسانی، دانشگاه آزاد شاهرود

۱- مقدمه

جدايي مديريت از مالكيّت از يك سو و تعيين پاداش هيات مديره بر مبناي درصدي از سود خالص از سوي ديگر، تئوري نمايندگي را در شرکتهای سهامی تقويت می‌نماید. مديريت سود و ثقلب در صورتهای مالی از مهم‌ترین اثرات تئوري نمايندگي می‌باشند و می‌توانند زيان‌های زيادى را بر شرکت و سهامداران آن تحميل نمايند. رسوايي‌های مالی اخير شرکتهای بزرگي همچون نظير انرون، ورلدکام، توجه سهامداران و مجامع حرفه ای را به ايجاد و استقرار مجموعه ای از ساز و کارهای حاکميت شرکتي^۴ معطوف ساخت (ابراهيمي کردلر، ۱۳۸۶). در شرکتهای سهامی عام در اغلب موارد مديران شرکتهای توسط سهامداران عمده تعيين می‌شوند، بنابراین موضوعی که در این شرکتهای از اهميت ویژه ای برخوردار است، حمايت از حقوق سهامداران اقليت در مقابل مديران و سهامداران عمده می‌باشد (کميچانی و احمدي ۱۳۹۱).

حسابرسي يك جزء مهم از حاکميت شرکتي قوی است که می‌تواند به عنوان ابزار کنترل کننده ای محسوب شود. که انگيزه‌های مديريت را برای دستکاري کردن سود محدود می‌کند. در نتيجه انتظار می‌رود در جايی که حتی فرصت کمی برای مديريت سود وجود دارد، کيفيت حسابرسي بالا رود (ابراهيم، ۲۰۱۰). از ديده‌گاه حسابريان، اندازه مؤسسه حسابرسي یکی از ويژگي‌هایی است که بر کيفيت حسابرسي اثر دارد. دی‌آنجلو^۵ (۱۹۸۱) معتقد است که مؤسسات حسابرسي بزرگ‌تر، خدمات حسابرسي با کيفيت بالاتر ارائه می‌کنند، زیرا علاقه‌مند هستند که شهرت بهتری در بازار کار به دست آورند و به دليل اينکه تعداد مشتريان آنان زياد است، نگران از دست دادن مشتريان خود نيستند. بررسی وقایع مربوط به ورشکستگي این شرکتهای نشان داد که منشأ اصلی این وقایع، دست کاری سود و گزارش سودهای واهی و بی کيفيت بوده است و همین امر نیز موجب بدبینی نسبت به حرفه حسابداری و حسابرسي شد. اغلب، مديران این شرکتهای با توسل به روش‌های متقالبانه نظير طراحی و انجام معاملات صوري و ساختگي با اشخاص وابسته به قصد مديريت سود، کيفيت گزارشگري مالی و کيفيت سود را تا حد ممکن به پايين‌ترین سطح تنزل داده بودند (بولو، ۱۳۸۵). وقوع بحران مالی سال ۲۰۰۸ که اکثر کشورهای دنيا آن را تجربه نمودند، منجر به کاهش سودآوری شرکتهای و در نتيجه افزايش انگيزه ثقلب در صورتهای مالی و مديريت سود شرکتهای شده است. در ايران نیز کاهش ارزش ريال در سال ۱۳۹۰ نشانه‌هایی از بحران مالی می‌باشد و پيش‌بینی می‌شود پیامدهای بحران از طريق تأثيرگذاري بر فضای کسب و کار، محدود کردن منابع مالی در اختيار و همچنين حاشيه سود شرکتهای پذيرفته شده به بازار سهام و به‌طور مشخص به بورس اوراق بهادار تهران کشيده شود و با متضرر کردن سهامداران، بر توسعه بازار سهام و همچنين اجرای سياست‌های کلی اصل ۴۴ اثر بگذارد (تقوی، ۱۳۸۹).

در تحقيق حاضر احتمال گزارشگري متقالبانه بر اساس دو معيار مديريت سود و احتمال ثقلب اندازه

4 - corporate governance

5 - Ebrahim

6 - DeAngelo

گیری شده است، برای اندازه گیری احتمال تقلب در صورت‌های مالی از مدل بنیش^۷ (۱۹۹۹) و برای مدیریت سود از مدل تعدیل شده جونز^۸ (۱۹۹۱) استفاده شده است، در این راستا پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخی برای این سؤال است که آیا کیفیت حسابداری و رعایت حقوق سهامداران می‌تواند موجب کاهش گزارشگری متقلبانه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران شود؟

۲- مبانی نظری تحقیق

۲-۱- تقلب در صورت‌های مالی

انجمن بازرسان رسمی تقلب در آمریکا (ACFE)^۹ تقلب را به صورت زیر تعریف می‌نماید: «تقلب به اقدام عمدی یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث اطلاق می‌گردد که به ارائه نادرست صورت‌های مالی منجر می‌گردد.»

بند ۴ استاندارد حسابداری ۲۴۰ ایران تقلب را به شکل زیر تعریف می‌نماید: «تقلب عبارتست از هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث، برای برخورداری از یک مزیتی ناروا یا غیرقانونی (کمیتة تدوین استانداردها، ۱۳۸۸) طبق بند ۳ و ۴ استاندارد حسابداری شماره ۴۵۰ ایران اشتباه عبارتست از هرگونه تحریف سهوی در صورت‌های مالی (شامل حذف یک مبلغ یا یک مورد افشاء) و تقلب عبارتست از هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران یا اشخاص ثالث برای برخورداری از یک مزیتی ناروا یا غیر قانونی. بنابراین می‌توان تقلب در صورت‌های مالی را شامل دستکاری ارقام از طریق نشان دادن بیش از حد دارایی‌ها، فروش یا سود و یا کمتر از حد نشان دادن بدهی‌ها، هزینه‌ها و یا زیان‌ها دانست (اعتمادی و زلفی، ۱۳۹۲).

۲-۲- مدیریت سود

مدیریت سود، فرآیندی است که از سوی گروه مدیریت شرکت به قصد دست یابی به اهداف یا منافع انجام می‌گیرد. از این رو، مدیریت برای تأثیرگذاری بر مخاطبان گزارش‌های حسابداری و برای رسیدن به اهداف و منافع مورد نظر، سودهای گزارش شده را مدیریت می‌کند. بنابراین، وقوع مدیریت سود خود مبین این مطلب است که مدیران شرکت اعتقاد دارند، دست کم بخشی از استفاده کنندگان صورت‌های مالی به اندازه آن‌ها از اوضاع و احوال شرکت آگاهی ندارند و زمینه لازم برای تأمین منافع آن‌ها از طریق فرآیند مدیریت سود، وجود دارد (باباجانی و تحریری، ۱۳۹۲). مدیریت سود یکی از ابعاد مهم کیفیت گزارش مالی و موضوع اصلی در میان تمامی سهامداران شرکت می‌باشد از آنجا که میزان سود یکی از معیارهای مهم ارزیابی عملکرد محسوب می‌شود، بنابراین هر

7 - Beneish

8 - Jones

9 - Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)

گونه دخالتی که سبب شود صحت گزارش‌ها خدشه دار گردد می‌تواند بر نحوه تصمیم‌گیری کاربران گزارش‌های مالی تأثیر گذار باشد (زنگین و سردار، ۲۰۱۰).

۲-۳- کیفیت حسابرسی

یک تعریف متداول از کیفیت حسابرسی به وسیله دی آنجلو (۱۹۸۱) ارائه شده است. او کیفیت حسابرسی را ارزیابی و استنباط بازار از احتمال توانایی حسابرسان در کشف تحریف‌های با اهمیت در صورت‌های مالی و یا سیستم حسابداری صاحبکار و گزارش تحریف‌های با اهمیت کشف شده، تعریف کرده است. احتمال اینکه حسابرسان تحریف‌های با اهمیت را کشف کند، به شایستگی حسابرسان و احتمال این‌که حسابرسان تحریف‌های با اهمیت کشف شده را گزارش کند، به عنوان استقلال حسابرسان تعبیر شده است. در این تعریف، کشف نقص، کیفیت حسابرسی را در قالب دانش و توانایی حسابرسان اندازه‌گیری می‌کند، در حالی که گزارش آن بستگی به انگیزه‌های حسابرسان برای افشاگری دارد. با وجود این که تعریف دی آنجلو برای حسابرسی صورت‌های مالی مناسب است، اما می‌تواند سایر انواع حسابرسی‌ها را نیز در بر گیرد (حساس یگانه و آذین‌فر، ۱۳۸۹).

تیتمان و ترومن^{۱۱} (۱۹۸۶) کیفیت حسابرسی را میزان صحت و درستی اطلاعاتی تعریف کرده‌اند که پس از حسابرسی در اختیار سرمایه‌گذاران قرار می‌گیرد. دیویدسون و نئو^{۱۲} (۱۹۹۳) تعریف متفاوتی از کیفیت حسابرسی ارائه کردند کیفیت حسابرسی را توانایی حسابرسان در کشف و حذف تحریفات با اهمیت و نیز کشف دستکاری انجام شده در سود خالص می‌دانند.

۲-۴- حقوق سهامداران

سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی حقوق سهامداران به صورت مجموعه‌ای از ۷ جزء زیر تعریف نموده است (سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، ۲۰۰۴):

۱- حقوق اساسی سهامداران که مهم‌ترین آن‌ها شامل نقل و انتقال سهام، دریافت اطلاعات مربوط و با اهمیت در مورد شرکت بطور منظم و به هنگام، حضور و اعمال رأی در مجامع عمومی، نصب و عزل اعضای هیئت مدیره، سهام بودن در سود شرکت.

۲- حق شرکت در تصمیمات مربوط به تغییرات بنیادین در شرکت‌ها که شامل اصلاحات اساسنامه یا دیگر اسناد حاکمیتی مشابه، تصویب انتشار سهام اضافی و مبادلات غیر عادی شامل انتقال تمام یا بخش اعظم دارایی‌ها، که منجر به فروش (واگذاری) شرکت می‌شود.

۳- حق شرکت مؤثر و رأی دادن در مجمع عمومی که مهم‌ترین آن‌ها شامل قرار گرفتن اطلاعات کافی و به هنگام در مورد زمان، مکان و دستور جلسه مجمع عمومی، قرار دادن فرصت مناسب برای سهامداران جهت طرح سؤالات و خواسته‌هایشان از هیئت مدیره و مشارکت مؤثر سهامداران

10 - Zengin and Serdar

11 - Titman and Trueman

12 - Davidson and Neu

- در تصمیمات کلیدی حاکمیت شرکتی، مانند نامزدی و انتخاب اعضای هیات مدیره، تسهیل شود.
- ۴- افشای ساختارهای سرمایه‌ای که موجب می‌شود سهامداران خاصی به میزان کنترلی نامتناسب با مالکیت دست یابند.
- ۵- کارآیی و شفافیت ساز و کارهای حاکم بر انجام معاملات عمده (بلوک‌های کنترلی) سهام شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار
- ۶- تسهیل شرایط اعمال حقوق مالکیتی سهامداران، شامل سهامداران نهادی
- ۷- امکان مشورت سهامداران با یکدیگر در مورد موضوعات مربوط به حقوق اساسی سهامداری خود.

۲-۵- کیفیت حساسی و گزارشگری متقلبانه

یکی از راه‌های مؤثر در کنترل میزان استفاده از ارقام تعهدی اختیاری توسط مدیریت، افزایش کیفیت حساسی می‌باشد که نقش مهمی در هشدار به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی نسبت به میزان استفاده از مدیریت سود دارد (احمدی مقدم، ۱۳۹۴). حساسی با کیفیت تر صحت اطلاعات ارائه شده را بهبود می‌بخشد و به سرمایه‌گذاران اجازه می‌دهد تا برآورد دقیق تری از ارزش شرکت به دست آورند (نمازی و همکاران، ۱۳۹۰). نتایج تحقیقات پیشین نشان می‌دهد که مؤسسات حساسی بزرگ به منظور حفظ اعتبار و شهرت خود، تلاش بیشتری در جهت شناسایی میزان استفاده مدیران از ارقام تعهدی اختیاری و در نتیجه جلوگیری از استفاده این ارقام می‌نمایند، لذا با افزایش کیفیت حساسی این انتظار وجود دارد که احتمال جلوگیری از مدیریت سود و گزارشگری متقلبانه افزایش یابد و کیفیت گزارشات مالی بهبود یابد (راسمین و همکاران^{۱۳}، ۲۰۱۴). نتایج تحقیق راسمین و همکاران (۲۰۱۴) نشان داد که کیفیت حساسی رابطه منفی با مدیریت سود دارد، وان چون و همکاران^{۱۴} (۲۰۱۱) نشان دادند که حساسی متخصص در صنعت و حساسی بزرگ مدیریت واقعی سود را دچار محدودیت می‌نمایند، زنگین و سردار (۲۰۱۰) نیز به این نتیجه رسیدند که چهار موسسه بزرگ حساسی، تخصص در صنعت و تصدی شرکت حساسی (به عنوان شاخص‌های کیفیت حساسی) ارقام تعهدی اختیاری (شاخصی برای مدیریت سود) را دچار محدودیت می‌کند.

۲-۶- رعایت حقوق سهامداران و گزارشگری متقلبانه

در شرکت‌های سهامی عام در اغلب موارد مدیران شرکت‌ها توسط سهامداران عمده تعیین می‌شوند، بنابراین موضوعی که در این شرکت‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، حمایت از حقوق سهامداران اقلیت در مقابل مدیران و سهامداران عمده می‌باشد (کمیحانی و احمدی ۱۳۹۱). تمرکز مالکیت، وجود سهامدار دارای حق کنترل بر شرکت، مالکیت دولت، مالکیت سهامداران خارجی،

13 - Rusmin and et.al

14 - Wuchun, and et.al

وجود سهام ممتاز در ساختار سرمايه شركت، برگزارى جلسه مجمع عمومى نمونه‌هاى از ساز و كارهاى حاكميت شركت است كه مى‌تواند منجر به اعمال نظارت‌هاى مناسب توسط سهامداران شده و رفتار فرصت طلبانه و سودجويايه مديران را محدود نمايد (صفرزاده، ۱۳۹۲). زمانى كه مدير درصد پايينى از سهام شركت را در اختيار داشته باشد، تحت تأثير نيروهاى بازار و اعمال نظارت كارآمد، در جهت به حداكثر رساندن ارزش شركت حركت مى‌كند (فرضيه همگرابى منافع) و در مقابل فرضيه تثبيت موقعيت مديران^{۱۵} بيان مى‌كند وقتى مالكيت مديران در يك شركت از يك حدى بالاتر رود، افزايش در مالكيت مديران موقعيت شغلى آن‌ها را تثبيت كرده و آنان كمتر مطيع نظم و انضباط خواهند بود و ممكن است رفتارهاى از خود نشان دهند كه كاملاً مغاير با اهداف شركت است و به اين شكل عملكرد شركت كاهش مى‌يابد (فاما و همكاران^{۱۶}، ۱۹۸۳). برگستاھلر و ديچو^{۱۷} (۱۹۹۷) نتيجه گرفتند سرمايه گذاران شركت‌هاى داراى مالكان متعدد و فاقد سهامداران عمده به جاى پردازش دقيق اطلاعات مورد نياز خود، بر معيارهاى كم هزينه‌يى مانند شاخص‌هاى مبتنى بر سود اتكا مى‌كنند. آنان معتقدند كه در شركت‌هاى داراى سهامداران متعدد و متنوع در مقايسه با شركت‌هاى داراى سهامداران عمده، احتمال انجام مديريت سود بيشتري است. هانگ و ديگران^{۱۸} (۲۰۱۳) در تحقيق خود به اين نتيجه رسيدند كه با افزايش حقوق سهامداران ميزان اقلام تعهدى اختياري كاهش مى‌يابد و يك رابطه منفي بين حقوق سهامداران و اقلام تعهدى اختياري وجود دارد، همچنين آن‌ها در تحقيق خود به اين نتيجه رسيدند كه افزايش سطح ماكيت درونى با ميزان اقلام تعهدى اختياري رابطه معنادارى دارد، به عبارت ديگر زمانى كه سطح مالكيت مديران افزايش مى‌يابد بر ميزان استفاده از اقلام تعهدى اختياري تأثيرگذار مى‌باشد.

۲-۷- پيشينه تحقيق

پيوندى (۱۳۹۳) در تحقيقى به كارگيرى مدل بنيش جهت پيش بينى تقلب و ارتباط آن با بازده سهام و كيفيت سود با رويكرد حسابدارى دادگامى را مورد بررسى قرار داد و براى به دست آوردن ميزان تقلب از مدل بنيش (۱۹۹۹) استفاده نمود. نتايج تحقيق وي نشان دهنده وجود رابطه اى مثبت بين ميزان تقلب و بازده حقوق صاحبان سهام و وجود رابطه اى منفي بين تقلب و كيفيت سود مى‌باشد. در پايان يك رگرسيون در ايران جهت پيش بينى تقلب ارائه شده است كه نتايج نشان دهنده تفاوت‌هاى اندكى با مدل بنيش (۱۹۹۹) مى‌باشد.

حساس يگانه و ديگران (۱۳۹۳) در تحقيق خود نشان دادند كه از بين شاخص‌هاى حاكميت شركتى تنها ميزان مالكيت سهامداران نهادى و تمرکز مالكيت رابطه معكوس و معنادارى با اقلام تعهدى اختياري دارد و ساير شاخص‌هاى حاكميت شركتى با اقلام تعهدى اختياري رابطه معنادارى

15 - Entrenchment Hypothesis

16 - Fama and Jensen

17 - Burgstahler and I. Dichev

18 - Huang and et.al

ندارد، همچنین نتایج پژوهش حاکی از آن است که رابطه بین ساختار مالکیت شرکت‌ها و ارقام تعهدی غیراختیاری مستقیم و معنی‌دار و ارقام تعهدی اختیاری معکوس و معنی‌دار می‌باشد. ولی بین متغیرهای اندازه موسسه حساسی‌کننده و حساسی داخلی با ارقام تعهدی اختیاری و غیراختیاری رابطه معنی‌داری مشاهده نشد.

صفرزاده (۱۳۹۲) که رابطه بین حقوق سهامداران و کیفیت سود را مورد بررسی قرار داده است، نشان داد که رابطه بین حقوق سهامداران و کیفیت سود تک بعدی نیست، به عبارت دیگر هر کدام از معیارهای کیفیت سود از زاویه ای خاص به این موضوع می‌پردازد که نتایج آن‌ها بعضاً ضد و نقیض است لذا مستقیماً نمی‌توان عنوان کرد که رابطه بین این دو متغیر، مثبت یا منفی است. بررسی همبستگی بین شاخص حقوق سهامداران و کیفیت سود نیز حکایت از هم بستگی مثبت بین شاخص کل حقوق سهامداران و معیار به موقع بودن سود دارد، اما هم بستگی بین شاخص کل حقوق سهامداران و سایر معیارهای کیفیت سود از جمله ارقام تعهدی اختیاری منفی می‌باشد. کاشانی پور (۱۳۸۹) به بررسی رابطه بین سهامداران نهادی کوتاه مدت و بلند مدت و مدیریت سود فزاینده شرکت‌ها، نتایج پژوهش نشان می‌دهد، سهامداران نهادی کوتاه مدت تأثیری مثبت و معنادار و سهامداران نهادی بلند مدت تأثیری منفی و معنادار بر مدیریت سود فزاینده در آمد شرکت‌ها دارند.

مراد زاده فرد و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی رابطه بین مالکیت نهادی و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس پرداختند و از دو آزمون مختلف شامل آزمون همبستگی و آزمون رگرسیون مقطعی چند گانه استفاده کردند، نتایج پژوهش بیانگر وجود رابطه منفی بین سطح مالکیت نهادی و تمرکز آن با مدیریت سود می‌باشد.

اسمال و همکاران^{۱۹} (۲۰۱۵) این موضوع را که آیا رعایت حقوق سهامداران تمایل به مدیریت سود را تحت تأثیر قرار می‌دهد، را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که افزایش حقوق سهامداران به طور قابل توجهی بر تمایل مدیران بر انجام مدیریت سود تأثیر می‌گذارد، همچنین در شرکت‌های که از سیستم مناسب حاکمیت شرکتی برخوردار می‌باشند، نسبت به سایر شرکت‌ها تمایل به داشتن سطوح بالاتری از ارقام تعهدی وجود دارد.

تارجو و هروتی^{۲۰} (۲۰۱۵) به شناسایی تقلب در گزارشگری مالی با مدل بنیش (۱۹۹۹) و داده کای پرداختند. دوره زمانی تحقیق آن‌ها سال‌های بین ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴ در بورس اندونزی بود. نتایج آن‌ها نشان داد که با استفاده از شاخص‌های مدل بنیش (۱۹۹۹) امکان شناسایی شرکت‌های متقلب وجود دارد.

آریس و همکاران^{۲۱} (۲۰۱۵) به شناسایی تقلب در گزارشگری مالی با تکنیک‌های آماری پرداختند. نمونه آن‌ها شامل شرکت‌هایی کوچک و متوسط با حداکثر ۱۰۰ نفر پرسنل بود و از مدل‌های بنیش

19 - Small and et.al

20 - Tarjo and Herawati

21 - Aris and et.al

(۱۹۹۹)، مدل آلتمن و نسبت‌های مالی برای تعیین تقلب در گزارشگری مالی استفاده نمودند و نتایج آن‌ها نشان داد که با استفاده از مدل بنیش (۱۹۹۹) امکان شناسایی شرکت‌های متقلب وجود دارد.

راسمین و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان تأثیر مزاد وجه نقد آزاد و کیفیت حسابرسی بر مدیریت سود، شواهدی از سه کشور توسعه یافته، به بررسی این متغیرها در دوره زمانی بین سالهای ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ پرداختند و اطلاعات خود را از بورس سه کشور اندونزی، مالزی و سنگاپور استخراج نمودند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که کیفیت حسابرسی رابطه منفی با مدیریت سود دارد، همچنین نتایج نشان داد که کیفیت حسابرسی اثر معناداری بر رابطه بین مزاد جریان نقدی آزاد و مدیریت سود ندارد.

لیسیک و همکاران^{۲۲} (۲۰۱۴) به بررسی تقلب در حسابداری، حسابرسی و نقش تحریم‌های دولت در کشور چین پرداختند. دوره زمانی تحقیق آن‌ها سال‌های بین ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۵ بود و تعداد ۵۳۷ شرکت را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که رابطه منفی و معناداری بین اندازه موسسه حسابرسی و تقلب در صورت‌های مالی وجود دارد.

رازالی و آرشاد^{۲۳} (۲۰۱۴) به تحقیقی با عنوان افشاء ساختار حاکمیت شرکتی و احتمال گزارشگری متقلبانه پرداختند. آن‌ها برای اندازه‌گیری تقلب از دو معیار M بنیش و Z آلتمن استفاده نمودند. دوره زمانی تحقیق آن‌ها سالهای ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ بود و تعداد ۲۲۷ شرکت از بین شرکت‌های عمومی مالزی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که حاکمیت شرکتی قویتر احتمال کاهش تقلب در صورت‌های مالی را کاهش می‌دهد، همچنین نتایج تحقیقات آن‌ها نشان داد که با افزایش کارایی حاکمیت شرکتی میزان اعتبار صورت‌های مالی افزایش می‌یابد.

یانگ و همکاران^{۲۴} (۲۰۰۹) به بررسی تأثیر ساختار هیأت مدیره و مالکیت نهادی بر روی مدیریت سود پرداختند. نتایج تحقیق با استفاده از مدل تعدیل شده جونز نشان داد که شرکت‌ها مدیریت سود رو به بالا انجام داده‌اند و رابطه معنی داری بین مدیریت سود با هیأت مدیره بیرونی و مالکیت نهادی وجود ندارد.

۳- روش تحقیق و جامعه آماری

این پژوهش از نظر هدف، از دسته کاربردی به شمار می‌رود و از نظر روش، پژوهش توصیفی مبتنی بر تحلیل رگرسیونی است که در آن، از تحلیل داده‌های ترکیبی و ادغام استفاده شده است. داده‌های مورد نیاز از لوح فشرده تدبیر پرداز و سایت کدال جمع‌آوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار Eviews انجام شده است.

جامعه آماری پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۹

22 - Lisic and et.al

23 - Razali, W.A. A. W., and Arshad

24 - Yang and et.al

تا ۱۳۹۳ هستند. در این پژوهش، نمونه‌گیری با استفاده از روش حذفی سیستماتیک انجام شده است. لذا نمونه انتخابی شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده که شرایط زیر را دارا باشند:

- ۱- نام شرکت تا پایان سال ۱۳۸۹ در فهرست شرکت‌های پذیرفته شده در بورس درج شده باشد.
 - ۲- به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، دوره مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد.
 - ۳- در طی دوره مورد بررسی (۱۳۸۹-۱۳۹۳) تغییر سال مالی نداشته باشد.
 - ۴- اطلاعات مالی آن قابل دسترس باشد.
 - ۵- جزء شرکت‌های مالی (مانند بانک‌ها، مؤسسات مالی) و شرکت‌های سرمایه‌گذاری یا شرکت‌های واسطه‌گری مالی نباشد.
- پس از اعمال محدودیت‌های فوق، تعداد شرکت‌های انتخابی ۱۰۲ شرکت می‌باشد و در مجموع تعداد ۵۱۰ سال شرکت مورد بررسی قرار گرفته است.

۴- فرضیه‌ها و مدل پژوهش

با توجه به مبانی نظری پژوهش و پیشینه آن، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین شده‌اند:

فرضیه اول- کیفیت حسابرسی اثر معناداری بر احتمال تقلب در صورت‌های مالی دارد.

فرضیه دوم- کیفیت حسابرسی اثر معناداری بر مدیریت سود دارد.

فرضیه سوم- رعایت حقوق سهامداران اثر معناداری بر احتمال تقلب در صورت‌های مالی دارد.

فرضیه چهارم- رعایت حقوق سهامداران اثر معناداری بر مدیریت سود دارد.

مدل رگرسیون فرضیه اول تا چهارم تحقیق که به پیروی از تحقیق هانگ و دیگران (۲۰۱۳) و راسمین و همکاران (۲۰۱۴) تدوین شده است به ترتیب به شرح رابطه‌های ۱ تا ۴ می‌باشد:

رابطه (۱)

$$DAC_{it} = \beta_0 + \beta_1 AQ_{it} + \beta_2 BOARD_{it} + \beta_3 INS_{it} + \beta_4 MB_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 OCF_{it} + \beta_7 LOSS_{it} + \beta_8 LEV_{it} + \sum_{k=1389}^{1393} \beta_k YEAR_{it} + \beta_j IND_{it} + \varepsilon_{it}$$

رابطه (۲)

$$DAC_{it} = \beta_0 + \beta_1 AQ_{it} + \beta_2 BOARD_{it} + \beta_3 INS_{it} + \beta_4 MB_{it} + \beta_5 SIZE_{it} + \beta_6 OCF_{it} + \beta_7 LOSS_{it} + \beta_8 LEV_{it} + \sum_{k=1389}^{1393} \beta_k YEAR_{it} + \beta_j IND_{it} + \varepsilon_{it}$$

رابطه (۳)

$$\text{PROBM}_{it} = \beta_0 + \beta_1 G_{it} + \beta_2 \text{BOARD}_{it} + \beta_3 \text{INS}_{it} + \beta_4 \text{MB}_{it} + \beta_5 \text{SIZE}_{it} + \beta_6 \text{OCF}_{it} + \beta_7 \text{LOSS}_{it} + \beta_8 \text{LEV}_{it} + \sum_{k=1393}^{1399} \beta_k \text{YEAR}_{it} + \beta_j \text{IND}_{it} + \varepsilon_{it}$$

رابطه (۴)

$$\text{DAC}_{it} = \beta_0 + \beta_1 G_{it} + \beta_2 \text{BOARD}_{it} + \beta_3 \text{INS}_{it} + \beta_4 \text{MB}_{it} + \beta_5 \text{SIZE}_{it} + \beta_6 \text{OCF}_{it} + \beta_7 \text{LOSS}_{it} + \beta_8 \text{LEV}_{it} + \sum_{k=1393}^{1399} \beta_k \text{YEAR}_{it} + \beta_j \text{IND}_{it} + \varepsilon_{it}$$

که در رابطه‌های فوق PROBM احتمال تقلب، DAC مدیریت سود (اقلام تعهدی اختیاری)، AQ کیفیت حسابداری، G حقوق سهامداران، BOARD ترکیب هیات مدیره، INS درصد مالکیت سهامداران نهادی، MB ارزش بازار به ارزش دفتری، SIZE، اندازه شرکت، OCF وجه نقد عملیاتی، LOSS معیار زیان، LEV اهرم مالی، YEAR متغیر مجازی اثرات ثابت سال، IND متغیر مجازی اثرات ثابت صنعت و e جزء خطا می‌باشد.

۵- نحوه اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق:

۵-۱- متغیر مستقل تحقیق:

ب- حقوق سهامداران (G): متغیر مستقل در این تحقیق، حقوق سهامداران می‌باشد که به عنوان یکی از ساز و کارهای خارجی حاکمیت شرکتی می‌باشد. از آنجایی که این متغیر در برگزیده عوامل متعددی است لذا در تحقیق حاضر از معیاری ترکیبی و چند بعدی، جهت سنجش این متغیر استفاده شده است. استفاده از یک معیار چند بعدی و ترکیبی برای اندازه‌گیری رعایت حقوق سهامداران دارای مزایایی همچون وارد نمودن یک متغیر در مدل رگرسیون به جای توجه جداگانه به هریک از مؤلفه‌ها است (گومپرز و دیگران، ۲۰۰۳). صفرزاده (۱۳۹۲) به منظور تعیین فاکتورهای تأثیرگذار بر حقوق سهامداران در ایران، با الگوبرداری از تحقیقات انجام شده توسط گومپرز و دیگران (۲۰۰۳) و بچوک و دیگران (۲۰۰۸) تعداد ۵ مؤلفه زیر را به عنوان مؤلفه‌های نهایی حقوق سهامداران در ایران معرفی نموده است، در تحقیق حاضر نیز سنجش حقوق سهامداران با الگوی بومی شده صفرزاده (۱۳۹۲) به شرح زیر انجام می‌پذیرد:

در مرحله اول داده‌های مربوط به مؤلفه‌های پنج گانه حقوق سهامداران که توسط صفرزاده (۱۳۹۲) بومی شده‌اند به شرح جدول ۱ برای هر شرکت در هر سال جمع آوری شده است (صفرزاده، ۱۳۹۲):

جدول ۱- مؤلفه‌های مربوط به حقوق سهامداران در ایران

نام مؤلفه	نحوه اندازه‌گیری
تمرکز مالکیت	ابتدا میانگین درصد سهام شناور آزاد شرکت‌های نمونه در هر سال محاسبه می‌شود. در صورتی که درصد سهام شناور آزاد یک شرکت از میانگین بیشتر باشد، به آن شرکت عدد صفر و در غیر این صورت به آن شرکت عدد یک اختصاص می‌یابد.
وجود سهامدار دارای حق کنترل	در صورت عدم وجود سهامدار عمده دارای حق کنترل، به آن شرکت عدد صفر و در غیر این صورت، عدد یک اختصاص می‌یابد.
میزان سهامداری یا مالکیت دولت	ابتدا میانگین درصد مالکیت دولت در شرکت‌های نمونه برای هر سال محاسبه می‌شود. در صورتی که درصد مزبور برای یک شرکت از میانگین کمتر باشد، به آن شرکت عدد صفر و در غیر این صورت به آن شرکت عدد یک اختصاص می‌یابد.
معامله با اشخاص وابسته	ابتدا میانگین نسبت مبلغ معاملات بین شرکت و اشخاص وابسته به مبلغ فروش برای کلیه شرکت‌های نمونه در هر سال محاسبه می‌شود. در صورتی که این نسبت برای یک شرکت از عدد میانگین بیشتر باشد، به آن شرکت عدد صفر و در غیر این صورت به آن شرکت عدد یک اختصاص می‌یابد.
وجود دعاوی قانونی علیه شرکت	در صورت وجود دعاوی قانونی علیه شرکت در ۳ سال گذشته، به آن شرکت عدد صفر و در غیر این صورت به آن شرکت عدد یک اختصاص می‌یابد.

در مرحله دوم از متدولوژی کدگذاری و انباشت کدها به منظور عملیاتی کردن حقوق سهامداران استفاده شده است. براساس این متدولوژی به هر کدام از ۵ مؤلفه، امتیاز صفر و یا یک اختصاص یافته و از جمع زدن این امتیازها، نمره مربوط به هر شرکت در هر سال محاسبه شده است (صفرزاده، ۱۳۹۲).

ب- کیفیت حسابداری (AQ): نتایج تحقیقات پیشین نشان می‌دهد که مؤسسات حسابداری بزرگ به منظور حفظ اعتبار و شهرت خود، تلاش بیشتری در جهت شناسایی تقلب و مدیریت سود می‌نمایند (دی آنجلو، ۱۹۸۱ و راسمین و همکاران، ۲۰۱۴)، لذا در تحقیق حاضر کیفیت حسابداری براساس اندازه موسسه با یک متغیر مجازی با ارزش صفر و یک تعیین می‌گردد، به این صورت که اگر حسابرس توسط سازمان حسابداری انجام شده باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد ۰ در نظر گرفته می‌شود.

۵-۲- متغیرهای وابسته:

الف- احتمال تقلب (PROBM): متغیر وابسته در فرضیه اول تحقیق، احتمال تقلب می‌باشد که به پیروی از تحقیقات انجام شده توسط آریس و همکاران (۲۰۱۵)، تارجو و هروتی (۲۰۱۵)، رازالی و آرشاد (۲۰۱۴) و پیوندی (۱۳۹۳) برای اندازه‌گیری احتمال تقلب از مدل بنیش (۱۹۹۹) به شرح رابطه ۵ استفاده می‌شود:

$$DEPI\ 0/SGI + 115\ 0/AQI + 892\ 0/GMI + 404\ 0/DSR + 528\ 920.+ 4/PROBM = -84$$

$$LEVI\ 0/ACCRUALS - 327\ 4/SGAI + 679\ 0/172 -$$

رابطه (۵)

که **PROBM** احتمال تقلب می‌باشد و شامل ۸ متغیر است که با استفاده از اطلاعات صورت‌های مالی به صورت زیر محاسبه می‌شوند (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۳):

شاخص DSR: این شاخص از طریق نسبت حساب‌های دریافتی به فروش در سال t تقسیم بر همین نسبت در سال $t-1$ به دست می‌آید. این شاخص نشان دهنده این است که مطالبات و درآمدها، در دو دوره متوالی با یکدیگر همخوانی ندارد. افزایش بسیار زیاد در فروش‌های شرکت نشان دهنده تغییر در سیاست‌های اعتباری شرکت است.

شاخص GMI: این شاخص از طریق تقسیم درصد سود ناخالص در سال $t-1$ به درصد سود ناخالص در سال t به دست می‌آید. در صورتی که این شاخص بزرگ‌تر از یک باشد نشان دهنده کاهش رشد سود ناخالص است که یک نشانه منفی در مورد آینده شرکت می‌باشد.

شاخص AQI: این شاخص از نسبت جمع دارایی‌های جاری و ثابت بر کل دارایی‌ها در سال t تقسیم بر همین نسبت در سال $t-1$ به دست می‌آید. در صورتی که این نسبت بزرگ‌تر از یک باشد نشان دهنده کاهش در دارایی‌های شرکت نسبت به سال گذشته می‌باشد. به عبارت دیگر بخشی از دارایی‌های شرکت به هزینه‌ها انتقال یافته است.

شاخص SGI: این شاخص از تقسیم فروش در سال t بر فروش در سال $t-1$ محاسبه می‌شود. به طور کلی افزایش این شاخص نشان دهنده تقلب و تحریف نمی‌باشد، اما مدیران شرکت‌های بزرگ همواره تحت فشارهای زیادی در رابطه با تأمین مالی و افزایش قیمت سهام می‌باشند. در این شرکت‌ها در صورتی که رشد فروش منفی باشد، قیمت سهام کاهش یافته و هزینه‌های زیادی را برای مدیران ایجاد می‌نماید.

شاخص DEPI: این شاخص از تقسیم استهلاک بر مجموع استهلاک و دارایی ثابت در سال t تقسیم بر همین نسبت در سال $t-1$ محاسبه می‌شود. در صورتی که این نسبت بزرگ‌تر از یک باشد نشان دهنده این است که هزینه استهلاک سال جاری نسبت به سال گذشته کاهش یافته است که این کار ممکن است از طریق افزایش در عمر مفید دارایی‌ها و یا تغییر در روش‌های استهلاک انجام شده باشد، بنابراین انتظار رابطه مثبتی بین **DEPI** و احتمال تقلب وجود دارد.

شاخص SGAI: این شاخص از تقسیم هزینه‌های اداری و فروش بر فروش در سال t تقسیم بر همین نسبت در سال $t-1$ محاسبه می‌شود. افزایش این شاخص نشان دهنده کاهش بهره‌وری واحدهای اداری و فروش می‌باشد. به عبارت دیگر نوعی عدم تناسب بین هزینه‌های اداری و فروش با مبلغ فروش وجود دارد.

شاخص LEVI: این شاخص از تقسیم کل بدهی‌ها بر کل دارایی‌ها در سال t تقسیم بر همین نسبت در سال $t-1$ محاسبه می‌شود. در صورتی که این نسبت بزرگ‌تر از یک باشد میزان اهرم و استفاده از بدهی‌ها در سال جاری نسبت به سال قبل افزایش یافته است که افزایش در بدهی‌ها، زمینه لازم برای سود و تقلب را ایجاد می‌نماید. بنابراین انتظار می‌رود رابطه مثبتی بین **LEVI** و تقلب وجود داشته باشد.

شاخص TATA: برای محاسبه این نسبت تفاوت وجه نقد عملیاتی از سود قبل از ارقام غیرمترقبه بر کل دارایی‌ها تقسیم شود و این نسبت برای هر سال محاسبه می‌شود.

ب- مدیریت سود (DAC): متغیر وابسته در فرضیه دوم تحقیق، مدیریت سود است که براساس ارقام تعهدی اختیاری طبق مدل جونز (۱۹۹۱) اندازه گیری می‌شود. ارقام تعهدی اختیاری ارقام قابل کنترلی هستند که مدیران با بکارگیری آن‌ها می‌توانند سودهای سال‌های آتی را به سنوات اخیر منظور نموده و به این ترتیب سبب افزایش سود سالهای اخیر گردیده و در نتیجه پاداش خود را افزایش دهند. در مدل تعدیل شده جونز (۱۹۹۱) ارقام تعهدی اختیاری معادل تفاوت بین ارقام تعهدی و ارقام تعهدی غیر اختیاری می‌باشد که از طریق فرمول‌های زیر محاسبه می‌شوند:

رابطه (۶)

$$TAC_{it} / TA_{it-1} = \beta_0 + \beta_1(1/TA_{it-1}) + \beta_2(\Delta REV_{it} - \Delta AR_{it}) + \beta_3 PPE_{it} / TA_{it-1} + \varepsilon_{it}$$

که در این رابطه TAC کل ارقام تعهدی شرکت، TA: مجموع دارایی‌های ابتدای سال، ΔAR تفاوت حساب‌های دریافتی سال جاری و سال قبل، ΔREV تفاوت فروش سال جاری و سال قبل، PPE خالص اموال ماشین آلات و تجهیزات می‌باشد. معادله فوق با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی برای هر صنعت تخمین زده می‌شود، سپس پارامترهای β_1 ، β_2 ، β_3 به دست آمده از این رگرسیون‌ها برای تخمین ارقام تعهدی غیر اختیاری به شکل زیر مورد استفاده قرار می‌گیرد:

رابطه (۷)

$$NDAC_{it} = \beta_0 + \beta_1(1/TA_{it-1}) + \beta_2(\Delta REV_{it} - \Delta AR_{it}) / TA_{it-1} + \beta_3 PPE_{it} / TA_{it-1}$$

NDACit: ارقام تعهدی غیر اختیاری شرکت می‌باشد و در نهایت ارقام تعهدی اختیاری (DAC) به شکل زیر محاسبه می‌شود:

رابطه (۸)

$$DAC_{it} = TAC_{it} - NDAC_{it}$$

۵-۳- متغیرهای کنترلی تحقیق:

ترکیب هیات مدیره (BOARD): این نسبت از تقسیم تعداد اعضاء غیر موظف هیات مدیره به تعداد کل اعضاء هیات مدیره محاسبه می‌گردد.

درصد مالکیت سهامداران نهادی (INS): براساس درصد مالکیت متعلق به سهامداران نهادی محاسبه می‌گردد، مالکیت سهامداران نهادی شامل درصد سهام متعلق به شرکت‌های سرمایه گذاری، هلدینگ‌ها، بانک‌ها، مؤسسات بیمه و ... می‌باشد (مرادزاده فرد و همکاران، ۱۳۸۸).

ارزش بازار به ارزش دفتری (MB): براساس تقسیم ارزش بازار سهام به ارزش دفتری سهام اندازه گیری می‌گردد.

اندازه شرکت (SIZE): این نسبت از بر اساس لگاریتم فروش شرکت سنجیده می‌شود. وجه نقد عملیاتی (OCF): این نسبت از تقسیم وجه نقد عملیاتی به جمع دارایی‌ها محاسبه می‌گردد. معیار زیان (LOSS): یک متغیر مجازی با ارزش صفر و یک می‌باشد، در صورتیکه حال تقسیم سود قبل از ارقام تعهدی بر ارزش بازار شرکت بین $-0/03$ تا 0 صفر باشد عدد صفر و در غیر این صورت عدد یک انتخاب می‌شود.

اهرم (LEV): این نسبت از تقسیم بدهی‌های بلند مدت بر جمع دارایی‌ها محاسبه می‌گردد. به دلیل تفاوت‌های موجود میان صنایع از نظر قوانین و مقررات و سطوح ریسک متفاوت در صنایع مختلف و نیز اثر سال مالی به دلیل تغییرات نرخ تورم، در این پژوهش از متغیرهای مصنوعی نوع صنعت (IND) و سال (YEAR) نیز برای کنترل استفاده شده است.

۶- یافته‌های پژوهش

۶-۱- آمار توصیفی و همبستگی متغیرها

به منظور کسب شناخت بیشتر درباره نمونه آماری و متغیرهای مورد مطالعه، خلاصه وضعیت آمار توصیفی متغیرهای تحقیق محاسبه گردیده است. جدول ۲ نمایی کلی از آمار توصیفی متغیرها را نشان می‌دهد:

جدول ۲ آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	میانگین	میان	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	تعداد مشاهدات
PROBM	-۱/۱۲	-۱/۸۵	-۰/۴۱	-۲/۴۲	۱/۲۱	۵۱۰
DAC	-۰/۰۵	-۰/۰۳	۰/۴۱	-۰/۴۲	۰/۱۱	۵۱۰
G	۳/۶	۴	۵	۱	۰/۹۳	۵۱۰
AQ	۰/۳۰	۰	۱	۰	۰/۴۶	۵۱۰
BOARD	۰/۷۲	۰/۸	۱	۰/۲	۰/۲۲	۵۱۰
INS	۰/۶۱	۰/۷۰	۰/۹۹	۰	۰/۲۷	۵۱۰
MB	۲/۱۴	۱/۷۷	۶/۴۷	-۳/۴۱	۱/۰۷	۵۱۰
SIZE	۱۲/۱۱	۱۲/۱۹	۱۴/۱۰	۱۰/۳۵	۰/۷۶	۵۱۰
OCF	۰/۱۲	۰/۰۹	۰/۵۷	-۰/۲۰	۰/۱۳	۵۱۰
LOSS	۰/۹۹	۱	۱	۰	۰/۱۱	۵۱۰

LEV	۰/۱۱	۰/۰۶	۰/۶۸	۰	۰/۱۰	۵۱۰
-----	------	------	------	---	------	-----

در یک مدل رگرسیون چنانچه همبستگی بین متغیرهای مستقل زیاد باشد، ممکن است منجر به مخدوش شدن نتایج شود. منظور از همبستگی بالا، همبستگی شدید یعنی بیش از ۰/۵۰ می‌باشد. همانگونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، همبستگی بیشتر از ۰/۵۰ وجود ندارد.

جدول ۳ نتایج همبستگی بین متغیرهای مستقل و کنترلی

	G	AQ	BOARD	INS	MB	SIZE	OCF	LOSS	LEV
G	۱								
AQ	-۰/۱۲	۱							
BOARD	-۰/۰۱	-۰/۰۲	۱						
INS	۰/۴۵	۰/۲۱	۰/۱۱	۱					
MB	۰/۳۶	۰/۱۷	۰/۱۹	۰/۴۱	۱				
SIZE	-۰/۰۳	۰/۳۶	۰/۱۲	۰/۲۸	-۰/۱۴	۱			
OCF	۰/۰۷	۰/۰۷	-۰/۱۲	۰/۲۵	۰/۱۶	۰/۱۸	۱		
LOSS	۰/۰۱	-۰/۰۵	-۰/۰۴	-۰/۲۳	-۰/۳۸	۰/۰۷	۰/۰۶	۱	
LEV	-۰/۰۸	-۰/۱۸	۰/۰۳	-۰/۱۸	۰/۲۸	-۰/۰۷	-۰/۰۳	-۰/۰۱	۱

۶-۲- آزمون پنل^{۲۵} و یا پول بودن^{۲۶} داده‌ها

برای آزمون داده‌ها ابتدا باید پنل و یا پول بودن داده‌ها تشخیص دهیم. برای این کار از آزمون F لیمر استفاده می‌شود. اگر سطح معناداری آن کمتر از ۰/۰۵ باشد داده‌ها پنل (تابلویی) هستند و در غیر این صورت پول (ترکیبی) هستند. همان طور که در جدول مشاهده می‌کنید در تمام فرضیات سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده و داده‌ها پنل می‌باشند. بعد از مشخص شدن نوع داده‌ها باید اثرات ثابت و تصادفی بودن آن‌ها را مشخص نمود. برای این کار از آزمون هاسمن استفاده می‌شود، در این آزمون اگر سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ باشد اثرات ثابت‌اند و در غیر این صورت اثرات تصادفی هستند. همانطور که مشاهده می‌کنید در تمامی فرضیات سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بود و اثرات ثابت‌اند.

25 - panel data

26 - pool data

جدول شماره ۴ نتایج آزمون اف- لیمر و هاسمن

نتایج آزمون هاسمن		نتایج آزمون اف- لیمر			فرضیه
نتیجه	احتمال	آماره	نتیجه	احتمال	
اثرات ثابت	۰/۰۰۰۰	۵۰/۰	تابلویی	۰/۰۰۰۰	فرضیه اول تحقیق
اثرات ثابت	۰/۰۰۰۰	۴۹/۸	تابلویی	۰/۰۰۰۰	فرضیه دوم تحقیق
اثرات ثابت	۰/۰۰۰۰	۵۸/۱۷	تابلویی	۰/۰۰۰۰	فرضیه سوم تحقیق
اثرات ثابت	۰/۰۰۰۰	۷۵/۴۸	تابلویی	۰/۰۰۰۰	فرضیه چهارم تحقیق

۳-۶- آزمون فرضیه‌های تحقیق

الف- فرضیه اول: کیفیت حساسیتی اثر معناداری بر احتمال تقلب در صورت‌های مالی دارد. نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل مدل رگرسیون خطی فرضیه اول به شرح جدول ۵ می‌باشد، برای بررسی معناداری کل مدل از آماره F استفاده می‌گردد. با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده در جدول ۵ (معناداری مدل ۰،۰۰۰۰)، مشخص می‌گردد که مدل معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب مدل رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با ۲/۱۲۱ است که چون مقدار آن بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد، بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج مدل نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل کیفیت حساسیتی با متغیر وابسته احتمال تقلب رابطه معناداری وجود دارد، همچنین با توجه به اینکه ضریب بدست آمده برای متغیر مستقل (۰/۰۲۳-) می‌توان نتیجه گرفت که یک رابطه منفی بین متغیر مستقل و وابسته وجود دارد و با افزایش کیفیت حساسیتی احتمال تقلب کاهش می‌یابد، بنابراین فرضیه اول تحقیق تأیید می‌شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده در نتایج برآورد شده مدل رگرسیونی فرضیه اول برابر با ۰/۵۵۶ می‌باشد که این مقدار بیانگر این مطلب است که حدود ۵۶٪ رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود.

جدول شماره ۵ نتایج آزمون معناداری مدل رگرسیون فرضیه اول

معناداری	آماره t	ضرایب مدل	متغیرها
۰/۳۰۷۶	-۱/۰۱۳	-۰/۱۹۶	مقدار ثابت مدل (β_0)
۰/۰۱۱۵	-۲/۵۹۶	-۰/۰۲۳	کیفیت حسابداری (AQ)
۰/۶۷۴۹	-۰/۰۴۲	-۰/۰۱۸	ترکیب هیات مدیره (BOARD)
۰/۲۲۱۰	-۱/۲۲۴	-۰/۰۳۵	درصد مالکیت سهامداران نهادی (INS)
۰/۴۸۵۵	-۰/۶۹۸	-۰/۲۱۲	ارزش بازار به ارزش دفتری (MB)
۰/۰۴۵۳	۲/۰۲۰	۰/۰۳۲	اندازه شرکت (SIZE)
۰/۰۰۰۰	-۱۶/۸۹۹	-۱/۰۳۲	وجه نقد عملیاتی (OCF)
۰/۴۷۳۶	-۰/۷۱۸	-۰/۰۳۶	معیار زیان (LOSS)
۰/۴۷۶۸	-۰/۷۱۳	-۰/۰۴۹	اهرم (LEV)
۰/۰۰۰۰	معنی داری مدل	۰/۶۱۱	ضریب تعیین
۲/۱۱۱	دوربین واتسون	۰/۵۵۶	ضریب تعیین تعدیل شده
۵۱۰	تعداد مشاهدات	۱۲/۱۰۲	آماره F
اثرات ثابت سال (Year fixed effect): لحاظ گردیده		اثرات ثابت صنعت (Industry fixed effect): لحاظ گردیده	

ب- فرضیه دوم: کیفیت حسابداری اثر معناداری بر مدیریت سود دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۶ نتایج آزمون معناداری مدل رگرسیون فرضیه دوم

معنی داری	آماره t	ضرایب مدل	متغیرها
۰/۴۴۷۱	-۰/۷۶۱	-۰/۱۵۶	مقدار ثابت مدل (β_0)
۰/۰۱۳۱	-۲/۵۲۱	-۰/۰۸۵	کیفیت حسابرسی (AQ)
۰/۵۹۸۵	-۰/۵۲۸	-۰/۰۲۴	ترکیب هیات مدیره (BOARD)
۰/۰۵۴۱	-۱/۹۳۱	-۰/۰۹۲	درصد مالکیت سهامداران نهادی (INS)
۰/۰۶۶۵	۱/۸۴۰	۰/۱۸۷	ارزش بازار به ارزش دفتری (MB)
۰/۰۵۲۴	۱/۹۵۷	۰/۰۳۱	اندازه شرکت (SIZE)
۰/۰۰۰۰	-۱۶/۸۶۱	-۱/۰۳۲	وجه نقد عملیاتی (OCF)
۰/۴۴۸۵	-۰/۷۶۰	-۰/۰۳۸	معیار زیان (LOSS)
۰/۴۵۱۴	-۰/۷۵۵	-۰/۰۵۲	اهرم (LEV)
۰,۰۰۰۰۰	معنی داری مدل	۰/۵۲۸	ضریب تعیین
۲/۳۲۲	دوربین واتسون	۰/۵۱۱	ضریب تعیین تعدیل شده
۵۱۰	تعداد مشاهدات	۱۱/۷۷۴	آماره F

اثرات ثابت سال (Year fixed effect): لحاظ
اثرات ثابت صنعت (Industry fixed effect): لحاظ
گردیده
گردیده

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل مدل رگرسیون خطی فرضیه دوم به شرح جدول ۶ می‌باشد، برای بررسی معناداری کل مدل از آماره F استفاده می‌گردد. با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده در جدول ۶ (معناداری مدل ۰,۰۰۰۰) مشخص می‌گردد که مدل معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب مدل رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خود همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با ۲/۳۲۲ است که چون مقدار آن بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد، بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج مدل نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل کیفیت حسابرسی با متغیر وابسته مدیریت سود رابطه معناداری وجود دارد، همچنین با توجه به اینکه ضریب بدست آمده برای متغیر مستقل (-۰/۰۸۵) می‌توان نتیجه گرفت که یک رابطه منفی بین متغیر مستقل و وابسته وجود دارد و با افزایش کیفیت حسابرسی میزان مدیریت سود کاهش می‌یابد، بنابراین فرضیه دوم تحقیق تأیید می‌شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده در نتایج برآورد شده مدل رگرسیونی فرضیه دوم برابر با ۰/۵۱۱ می‌باشد که این مقدار بیانگر این مطلب است که حدود ۵۱٪ رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود.

ج- فرضیه سوم: رعایت حقوق سهامداران اثر معناداری بر احتمال تقلب در صورت‌های مالی دارد. نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل مدل رگرسیون خطی فرضیه سوم به شرح جدول ۷ می‌باشد:

جدول شماره ۷ نتایج آزمون معناداری مدل رگرسیون فرضیه سوم

متغیرها	ضرایب مدل	آماره t	معناداری
مقدار ثابت مدل (β_0)	-۰/۶۱۲	-۳/۷۲۸	۰/۰۰۰۹
متغیر حقوق سهامداران (G)	-۰/۰۸۵	-۲/۱۷۸	۰/۰۳۴۸
ترکیب هیات مدیره (BOARD)	۰/۰۰۱	۰/۰۸۳	۰/۹۳۲۸
درصد مالکیت سهامداران نهادی (INS)	-۰/۰۲۴	-۰/۵۴۳	۰/۵۸۷۳
ارزش بازار به ارزش دفتری (MB)	-۰/۱۹۱	-۱/۷۸۱	۰/۰۷۵۴
اندازه شرکت (SIZE)	۰/۱۸۱	۳/۲۷۰	۰/۰۰۱۲
وجه نقد عملیاتی (OCF)	۰/۲۳۸	۵/۲۴۸	۰/۰۰۰۰
معیار زیان (LOSS)	۰/۰۰۰۱	۰/۰۵۱	۰/۹۵۹۱
اهرم (LEV)	-۰/۰۱۴	۰/۳۲۵	۰/۷۴۵۷
ضریب تعیین	۰/۵۳۴	معنی داری مدل	۰/۰۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۴۴۵	دوربین واتسون	۲/۴۱۲
آماره F	۴/۷۵۹	تعداد مشاهدات	۵۱۰
اثرات ثابت سال (Year fixed effect): لحاظ گردیده		اثرات ثابت صنعت (Industry fixed effect): لحاظ گردیده	

برای بررسی معناداری کل مدل از آماره F استفاده می‌گردد. با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده در جدول ۷ (معناداری مدل ۰,۰۰۰۰) مشخص می‌گردد که مدل معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب مدل رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خود همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با ۲/۴۱۲ است که چون مقدار آن بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد، بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج مدل نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل حقوق سهامداران با متغیر وابسته احتمال تقلب رابطه معناداری وجود دارد، همچنین با توجه به اینکه ضریب بدست آمده برای متغیر مستقل (-۰/۰۸۵) می‌توان نتیجه گرفت که یک رابطه منفی بین متغیر مستقل و وابسته وجود دارد و با افزایش حقوق سهامداران احتمال تقلب کاهش می‌یابد، بنابراین فرضیه سوم تحقیق تأیید می‌شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده در نتایج برآورد شده

مدل رگرسیونی فرضیه سوم برابر با ۰/۴۴۵ می‌باشد که این مقدار بیانگر این مطلب است که حدود ۴۴٪ رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود، که این امر بیانگر ارتباط بالای متغیرهای مستقل با متغیر وابسته و کنترلی است.

د- فرضیه چهارم: رعایت حقوق سهامداران اثر معناداری بر مدیریت سود دارد.

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل مدل رگرسیون خطی فرضیه چهارم به شرح جدول ۸ می‌باشد:

جدول شماره ۸ نتایج آزمون معناداری مدل رگرسیون فرضیه چهارم

متغیرها	ضرایب مدل	آماره t	معنی داری
مقدار ثابت مدل (β_0)	-۰/۵۸۷	-۳/۲۴۵	۰/۰۰۰۸
متغیر حقوق سهامداران (G)	-۰/۰۳۳	-۲/۴۱۱	۰/۰۱۴۵
ترکیب هیات مدیره (BOARD)	۰/۲۴۲	۵/۳۷۸	۰/۰۰۰۰
درصد مالکیت سهامداران نهادی (INS)	-۰/۰۴۱	-۰/۱۷۶	۰/۸۵۹۷
ارزش بازار به ارزش دفتری (MB)	۰/۱۷۱	۱/۴۴۳	۰/۱۴۹
اندازه شرکت (SIZE)	۰/۱۱۱	۰/۰۴۳	۰/۹۶۵۴
وجه نقد عملیاتی (OCF)	-۰/۰۳۴	-۱/۸۰۱	۰/۰۷۳۰
معیار زیان (LOSS)	-۰/۰۲۰	-۱/۱۷۹	۰/۲۳۹۴
اهرم (LEV)	-۰/۰۰۸	۰/۲۱۳	۰/۸۳۱۲
ضریب تعیین	۰/۵۷۳	معنی داری مدل	۰,۰۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۵۴۸	دوربین واتسون	۱/۹۳۲
آماره F	۴/۹۰۹	تعداد مشاهدات	۵۱۰
اثرات ثابت سال (Year fixed effect): لحاظ گردیده	اثرات ثابت صنعت (Industry fixed effect): لحاظ گردیده		

برای بررسی معناداری کل مدل از آماره F استفاده می‌گردد. با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده در جدول ۸ (معناداری مدل ۰,۰۰۰۰) مشخص می‌گردد که مدل معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب مدل رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خود همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با ۱/۹۳۲ است که چون مقدار آن بین ۱/۵ تا ۲/۵ می‌باشد، بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج مدل نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل رعایت حقوق سهامداران با متغیر وابسته مدیریت سود رابطه معناداری وجود دارد، همچنین

با توجه به اینکه ضریب بدست آمده برای متغیر مستقل (۰/۰۳۳-) می‌توان نتیجه گرفت که یک رابطه منفی بین متغیر مستقل و وابسته وجود دارد و با افزایش رعایت حقوق سهامداران میزان مدیریت سود کاهش می‌یابد، بنابراین فرضیه چهارم تحقیق تأیید می‌شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده در نتایج برآورد شده مدل رگرسیونی فرضیه چهارم برابر با ۰/۵۴۸ می‌باشد که این مقدار بیانگر این مطلب است که حدود ۵۵٪ رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود.

۷- نتیجه گیری و پیشنهادات تحقیق

فرضیه اول و سوم تحقیق به بررسی اثر کیفیت حسابداری و حقوق سهامداران بر احتمال تقلب در صورت‌های مالی و مدیریت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که کیفیت حسابداری و رعایت حقوق سهامداران اثر معناداری بر احتمال تقلب دارند و نوع اثر آن‌ها منفی می‌باشد و با افزایش کیفیت حسابداری و رعایت حقوق سهامداران، احتمال تقلب کاهش می‌یابد. این نتایج نشان می‌دهد که کیفیت حسابداری افزایش می‌یابد و نیز زمانیکه معیارهای پنج گانه حقوق سهامداران در شرکت‌ها به شکل صحیح و کامل اجرا می‌گردد، میزان تقلب در شرکت‌ها کاهش می‌یابد. به عبارت دیگر رعایت پنج معیار مرتبط با حقوق سهامداران یعنی تمرکز مالکیت، وجود سهامدار دارای حق کنترل، میزان سهامداری یا مالکیت دولت، کاهش معامله با اشخاص وابسته و کاهش دعاوی قانونی علیه شرکت، موجب کاهش تقلب در صورت‌های مالی می‌گردد و میزان تقلب در شرکت‌هایی که معیارهای فوق را به شکل صحیح رعایت نموده‌اند، کمتر از سایر شرکت‌ها می‌باشد. این نتایج با تحقیق انجام شده توسط رازالی و آرشاد (۲۰۱۴) مطابقت دارد. آن‌ها در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که حاکمیت شرکتی قوی تر احتمال کاهش تقلب در صورت‌های مالی را کاهش می‌دهد، همچنین نتایج تحقیقات آن‌ها نشان داد که با افزایش کارایی حاکمیت شرکتی میزان اعتبار صورت‌های مالی افزایش می‌یابد، بنابراین با تحقیق حاضر همخوانی دارد. نتایج تحقیق لیسیک و همکاران (۲۰۱۴) نیز نشان داد که رابطه منفی و معناداری بین اندازه موسسه حسابداری و تقلب در صورت‌های مالی وجود دارد که با تحقیق حاضر مطابقت دارد.

نتایج فرضیه‌های دوم و چهارم نیز نشان داد که کیفیت حسابداری و رعایت حقوق سهامداران اثر منفی و معناداری بر مدیریت سود دارند. کیفیت حسابداری، تمرکز مالکیت، وجود سهامدار دارای حق کنترل، میزان سهامداری یا مالکیت دولت، کاهش معامله با اشخاص وابسته و کاهش دعاوی قانونی علیه شرکت موجب کاهش مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌گردد. این نتایج با تحقیق انجام شده توسط هانگ و دیگران (۲۰۱۳) مطابقت دارد. آن‌ها در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که با افزایش حقوق سهامداران میزان اقلام تعهدی اختیاری کاهش می‌یابد و یک رابطه منفی بین حقوق سهامداران و اقلام تعهدی اختیاری وجود دارد که مطابق با یافته‌های تحقیق حاضر می‌باشد. همچنین نتایج تحقیق حاضر با تحقیقات انجام شده

توسط راسمین و همکاران (۲۰۱۴) و وان چون و همکاران (۲۰۱۱) مطابقت دارد. نتایج تحقیق راسمین و همکاران (۲۰۱۴) نشان داد که کیفیت حسابرسی رابطه منفی با مدیریت سود دارد، وجه نقد آزاد مازاد رابطه مثبتی با مدیریت سود دارد. نتایج تحقیق وان چون و همکاران (۲۰۱۱) نشان داد که حسابرسان متخصص در صنعت و حسابرسان بزرگ مدیریت واقعی سود را دچار محدودیت می‌نمایند.

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌هایی که این پژوهش با آن مواجه بوده است، گزارشگری متفاوت شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در مواردی از جمله مشخص نمودن وضعیت اعضاء هیات مدیره که کدامیک از اعضاء موظف محسوب می‌گردند و کدام یک غیر موظف می‌باشند. یکی دیگر از محدودیت‌های تحقیق حاضر کمبود تحقیقات مشابه داخلی و خارجی در خصوص فرضیه‌های سوم و چهارم می‌باشد که محقق را در مقایسه یافته‌های خود با محدودیت مواجه نموده است، همچنین از دیگر محدودیت‌های تحقیق حاضر این است که در تحقیق حاضر برای اندازه‌گیری احتمال تقلب از مدل احتمالی بنیش (۱۹۹۹) استفاده شده است، هرچند که دقت اندازه‌گیری این مدل در تحقیقات خارجی و باز سرمایه ایران تأیید شده است، اما ممکن است با واقعیت متفاوت باشد.

با توجه به اینکه در تحقیق حاضر رابطه منفی بین کیفیت حسابرسی و رعایت حقوق سهامداران با احتمال تقلب و مدیریت سود تأیید شده است، بنابراین به سرمایه‌گذاران توصیه می‌گردد تا در هنگام خرید سهام به نوع موسسه حسابرسی و شاخص‌های مهم مرتبط با حقوق سهامداران از جمله تمرکز مالکیت، میزان مالکیت دولت، پاداش هیات مدیره و معامله با اشخاص وابسته را مورد توجه قرار دهند، زیرا رعایت این فاکتورها اثر منفی بر میزان تقلب و مدیریت سود دارد، به عبارت دیگر افزایش کیفیت حسابرسی و حقوق سهامداران موجب کاهش تقلب و مدیریت سود می‌گردد و در بلندمدت می‌تواند باعث بهبود کیفیت گزارشات مالی و افزایش ارزش شرکت شود. به سازمان بورس اوراق بهادار تهران نیز پیشنهاد می‌گردد تا شرکت‌ها را ملزم به ارائه گزارش معیارهای پنج‌گانه حقوق سهامداران در متن گزارش فعالیت‌های هیات مدیره و یا به شکل مجزا نماید تا تحلیل‌گران مالی و سهامداران با اتکا بر این گزارشات اقدام به خرید سهام شرکت‌هایی نمایند که سطح بالاتری از رعایت حقوق سهامداران در آن‌ها وجود دارد.

به منظور انجام تحقیقات آتی نیز پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

به پژوهشگران پیشنهاد می‌گردد که در تحقیقات آتی برای اندازه‌گیری احتمال تقلب از مدل‌های دیگری از جمله میزان تحریف در صورت‌های مالی و برای اندازه‌گیری مدیریت سود از معیارهای دیگری همچون مدیریت سود واقعی و پایداری سود استفاده نمایند.

به پژوهشگران پیشنهاد می‌گردد که در تحقیقات آتی رابطه بین حقوق سهامداران با سایر فاکتورهای مالی از جمله ضریب پاسخ سود و هزینه سرمایه مورد بررسی قرار گیرد.

□ منابع تحقیق

- ۱- ابراهیمی کردلر، علی، (۱۳۸۶)، نظام راهبری شرکتی و نقش سهامداران نهادی در آن، دانش و پژوهش حسابداری، شماره ۸، صص ۲۰-۲۵
- ۲- ابراهیمی، سید کاظم، بهرامی نسب، علی و پیوندی، سعیده، (۱۳۹۳)، تشریح مدلی بر اساس حسابداری دادگاهی برای تشخیص تقلب، دوازدهمین همایش ملی حسابداری، دانشگاه شیراز
- ۳- احمدی مقدم، منصور، (۱۳۹۴)، بررسی ارتباط بین محدودیت در تأمین مالی، تصمیمات تأمین مالی و ریسک جریان نقدی آزاد با انواع مدیریت سود، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه سمنان
- ۴- اعتمادی، حسین و زلفی، حسن، (۱۳۹۲)، کاربرد رگرسیون لجستیک در شناسایی گزارشگری مالی متقلبانه، دانش حسابداری، سال ۱۳، شماره ۵۱، صص ۱۴۵-۱۶۳
- ۵- باباجانی، جعفر و تحریری، آرش، (۱۳۹۲)، اطلاعات بازار درباره عوامل بنیادی و مدیریت سود، بررسی‌های حسابداری و حسابداری، دوره ۲۰ شماره ۱، صص ۳۴-۱۹
- ۶- بولو، قاسم، (۱۳۸۵)، نظام راهبری شرکت و تأثیر آن بر کیفیت سود، ماهنامه بورس، شماره ۵۲، صص ۸-۱۱
- ۷- تقوی، مهدی، غفاری، فرهاد و غیبی، سید یاسر، (۱۳۸۹)، اثر بحران مالی غرب بر بورس اوراق بهادار تهران، مجله مطالعات مالی، شماره ۵، صص ۱۳۷-۱۶۰.
- ۸- پیوندی، سعیده، (۱۳۹۳)، به کارگیری مدل بنیاد جهت پیش بینی تقلب و ارتباط آن با بازده سهام و کیفیت سود با رویکرد حسابداری دادگاهی، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه سمنان.
- ۹- حساس یگانه، یحیی، دیدار، حمزه و اسکندری، احمد، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و کیفیت افلام تعهدی اختیاری و غیر اختیاری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله پژوهش‌های حسابداری مالی، سال ششم، شماره ۱۹، صص ۱-۱۴
- ۱۰- سازمان توسعه و همکاری اقتصادی (۲۰۰۴)، اصول حاکمیت شرکتی، ترجمه مهسا رهبری خرازی، تهران، اطلاع رسانی بورس، ۱۳۸۵
- ۱۱- صفرزاده، محمدحسین، (۱۳۹۲)، تأثیر رعایت حقوق سهامداران بر کیفیت سود، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال سوم، شماره ۹، صص ۱۴۷-۱۷۲
- ۱۲- کاشانی پور، محمد، احمد پور، احمد و باقر پور، سید محمد، (۱۳۸۹)، بررسی رابطه بین سهامداران نهادی کوتاه مدت و بلند مدت و مدیریت سود فزاینده شرکت‌ها، دانش حسابداری، شماره ۳، صص ۷-۳۰
- ۱۳- کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، (۱۳۸۸)، استانداردهای حسابداری، سازمان حسابداری، تهران
- ۱۴- کمیجانی، اکبر، احمدی، حبیب، (۱۳۹۱)، تحلیل و بررسی نقش حمایت از حقوق سهامداران در گسترش بازار سهام، سال اول، پژوهش مطالعات اقتصادی کاربردی در ایران، شماره ۱، صص ۴۱-۶۲

۱۵- مرادزاده فرد، مهدی، ناظمی اردکانی، مهدی، غلامی، رضا و فرزانی، حجت اله، (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین مالکیت نهادی سهام و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۵، صص ۹۸-۸۵
 ۱۶- نمازی، محمد، بایزدی، انور و جبارزاده کنگرلویی، سعید، (۱۳۸۹)، بررسی رابطه بین کیفیت حسابرسی و مدیریت سود، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، سال دوم، شماره نهم، صص ۲۲-۴.

1. Aris NA, Arif SM, Othman R, Mohamed Zain, (2015), Fraudulent Financial Statement Detection Using Statistical Techniques: The Case Of Small Medium Automotive Enterprise, The Journal of Applied Business Research,, Vol. 31 No. 4, pp.14691478-

2. Beneish, M.D. (1999). »The detection of earnings manipulation«. Financial Analysts Journal (September/October): 2436-.

3. Burgstahler, D., and I. Dichev. (1997), Earnings management to avoid earnings increases and losses. Journal of Accounting and Economics 24 (1): 99126-.

4. Davidson. R. A. and D. Neu. (1993). "A Note on Association Between Audit Firm Size and Audit Quality". Contemporary Accounting Research. Vol. 9. No. 2: 479- 488.17.

5. DeAngelo, L., (1981). "Auditor size and auditor quality", Journal of Accounting and Economics 3 (3):pp. 183199-.

6. Ebrahim, A. (2010). "Auditing Quality, Auditor Tenure, Client Importance, and Earnings management: An Additional Evidence". <http://aaahq.org>

7. Fama, E., and Jensen, M., (1983), "Separation of Ownership and Control", Journal of Law and Economics, Vol.: 26, Pp: 228307-

8. Huang, H, Wang, weimin and J, zhou, Abcos, (2013), Shareholder Rights, Insider Ownership and Earnings Management, Accounting Foundation, The University of Sydney, vol.49. no.1

9. Jones, J.J. (1991), "Earnings management during import relief investigations", Journal of Accounting Research, Vol. 29 No. 2, pp. 193228-.

10. Lisc LL, Silveri S, Song Y, Wang K, (2015), Accounting fraud, auditing, and the role of government sanctions in China, Journal of Business Research, Vol 68, 6, PP 1186-1195.

11. Parkinson, J.E. (1994); "Corporate Power and Responsibility", Oxford University Press, Oxford.

12. Razali, W.A. A. W., and Arshad, R., (2014). Disclosure of corporate governance structure and the likelihood of fraudulent financial reporting, Procedia - Social and Behavioral Sciences 145 (2014) 243 – 253

13. Rusmin R, Astami E.W, Hartadi B, (2014), "The impact of surplus free cash flow and audit quality on earnings management", Asian Review of Accounting, Vol. 22 Iss 3 pp. 217 – 232

14. Small, K; Kwag, S and Li, J, (2015), Do shareholder rights influence managerial propensity to engage in earnings management?, *Journal of Economics & Finance*, Vol. 39 Issue 2, p308326-.
15. Tarjo D, Herawati N, (2015), Application of Beneish M-Score Models and Data Mining to Detect Financial Fraud, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol 211, PP 924930-
16. Titman, S. B, Trueman. (1986). "Information Quality and the Valuation of New Issues". *Journal of Accounting Research*. Vol 26. pp:127132-.
17. Wuchun, Chi. Ling Lei, Lisic. Mikhail, Pevzner. (2011). "Is Enhanced Audit Quality Associated with Greater Real Earnings Management?". *Accounting Horizons*, Vol. 25, No. 2, 83 -108.
18. Yang, W. S., Chun, L. S. And Ramadili, S. M. (2009). "The Effect of Board Structure and Institutional Ownership Structure on Earnings Management", *Journal of Economics and Management*, Vol. 3, No. 2, pp 332353-.
19. Zengin, Y. Serdar, O. (2010). "audit quality and earnings management in interim financial reports". www.SSRN.com
20. Zouari, A. And Rebai, I. (2009). "Institutional Ownership Differences and Earnings Management: A Neural Networks Approach", *International Research Journal of Finance and Economics*, Vol. 34, pp. 4255-.